

IZVJEŠTAJ
o učešću Delegacije Odbora za ljudska prava i slobode na
Trećoj regionalnoj konferenciji parlamentarnih tijela nadležnih za
ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova,
održanoj 23. i 24. novembra 2015.
u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine u Sarajevu

Delegacija Odbora za ljudska prava i slobode u sastavu dr Halil Duković, predsjednik Odbora i Rešad Sijarić, član Odbora učestvovali su na Trećoj regionalnoj konferenciji parlamentarnih tijela nadležnih za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova, koja je održana 23. i 24. novembra 2015. god. u Sarajevu.

Treću regionalnu konferenciju, koja predstavlja nastavak okupljanja parlamentarnih tijela nadležnih za ljudska prava koje je započeto 29. i 30. oktobra 2013. god. u Narodnoj skupštini Republike Srbije, a nastavljeno 21. i 22. januara 2014. god. u Regionalnoj školi za javnu upravu u Danilovgradu, organizovala je Zajednička komisija za ljudska prava Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, uz podršku Misije OEBS-a u Bosni i Hercegovini.

Tema Konferencije bila je „Uloga komisija u parlamentarnom nadzoru za oblast ljudskih prava“.

Treću regionalnu konferenciju je otvorio: Borislav Bojić, predsjedavajući Zajedničke komisije za ljudska prava Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. Učesnicima su se takođe obratili Mladen Bosnić, prvi zamjenik predsjedavajućeg Predstavničkog doma PS BiH i Aleksandar Chuplygin, zamjenik šefa Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini.

U govorima dobrodošlice istaknut je značaj regionalne saradnje kojom treba da se doprinese mijenjenju stvari na bolje. Osnovni cilj regionalne saradnje je poboljšanje parlamentarne saradnje kao i namjera da se da što veći doprinos pomirenju i promovisanju dobrih odnosa. Istaknuto je da parlamenti u ovom kontekstu imaju bitnu ulogu, jer imaju obavezu u promociji i obezbjeđivanju uslova za uživanje ljudskih prava. Parlamenti imaju posebnu odgovornost da osiguraju poštovanje ljudskih prava i u tom procesu posebne pozicije u skladu sa njihovim ustavnim nadležnostima da predstavljaju narod, parlamentima su povjerena potrebna ovlašćenja da ostvare svoju osnovnu ulogu-zaštitnika ljudskih prava. Predstavnik OEBS-a je istakao da je Misija OEBS-a prepoznala posebnu važnost parlamentarne regionalne saradnje, koja se realizuje još od 2006. godine, izražavajući spremnost da i dalje, zajedno sa ODIHR-om, pruže pomoć u unapređivanju parlamentarnog nadzora, naglašavajući da, iako ljudska prava ograničavaju vlast državi, u isto vrijeme zahtijevaju njenu aktivnu ulogu u obezbjeđivanju uslova za uživanje ovih prava svim građanima.

Predstavnik OEBS-a je istakao da je ova Regionalna konferencija posvećena prezentaciji naučenih lekcija u parlamentarnom nadzoru u oblasti ljudskih prava. Ukazao je na tri efekta parlamentarnog nadzora: stvaranju uslova za ugradnju međunarodnih standarda u funkcionisanje političkih sistema, pružanje podrške institucijama sistema u implementaciji ljudskih prava i premošćavanje jaza između građana i vlasti.

U okviru sesije „Naučene lekcije u parlamentarnom nadzoru u fokusu ljudskih prava-Parlamentarni nadzor nad institucijama ljudskih prava“ učesnici iz parlamenata Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Kosova, Crne Gore, Srbije, Slovenije i Makedonije predstavili su

iskustva svojih parlamentarnih radnih tijela u ovoj oblasti. Zajednička ocjena izlagača je da je ovaj vid saradnje i razmjene iskustava od neprocjenjive važnosti i izrazili zahvalnost Misiji OEBS-a za pruženu podršku u zemljama regiona. Takođe su izrazili zahvalnost domaćinima za organizovanje sa Misijom OEBS-a ovako reprezentativnog skupa. Većina diskutiranih je prepoznala sličnost djelovanja u funkcionisanju skupštinskih radnih tijela iz oblasti ljudskih prava. Istaknuto je takođe da ono što je različito kod svih učesnika može da bude od značaja za sve.

A u okviru sesije na temu „Uloga komisija u parlamentarnom nadzoru- pokretači promjena“ poslanici su razmijenili mišljenja o tome kako parlamenti mogu doprinijeti boljem uspjehu izvršenja politika i zakona iz oblasti ljudskih prava, kako poboljšati parlamentarni nadzor nad izvršnom vlašću i institucijama iz oblasti ljudskih prava i kakva je uloga NVO i aktivista ljudskih prava.

Izlaganja na ove teme imali su predstavnici parlamenata: Republike Albanije- Vasilika Husi, članica Komisije za pravna pitanja, javnu upravu i ljudska prava i predsjedavajuća Potkomisije za ljudska prava, Bosne i Hercegovine-Borislav Bojić, predsjednik Zajedničke komisije za ljudska prava, Republike Hrvatske- Furio Radin, predsjedavajući Komisije za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Kosova- Lirije Kajtazi, predsjednica Komisije za ljudska prava, ravnopravnost polova, nestala lica i peticije, Republike Srbije -Meho Omerović, predsjednik Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova, Republike Slovenije- Saša Tabaković, član Komisije za peticije, ljudska prava i jednake mogućnosti, BJR Makedonije-Trajčo Dimkov, član Stalne komisije za zaštitu građanskih prava, ravnopravnost polova, nestala lica i peticije i Crne Gore-dr Halil Duković, predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode.

Meho Omerović, govoreći o parlamentarnom nadzoru nad institucijama ljudskih prava, naročito je ukazao da Odbor u svom radu saraduje i prati rad Kancelarije za ljudska i manjinska prava Vlade Republike Srbije, kao i nadležnih ministarstva u zavisnosti o kom pitanju i kojoj oblasti ljudskih prava je reč, a naročito Ministarstva pravde, Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave, Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja i drugih. Kada je reč o nezavisnim državnim organima postoji veoma intenzivna saradnja sa Zaštitnikom građana, Poverenikom za zaštitu ravnopravnosti i Poverenikom za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti. Takođe je istakao da je u cilju efikasne parlamentarne kontrole nad radom Vlade nužna saradnja sa organizacijama civilnog društva. Odbor prati i sprovođenje preporuka nadležnih organa međunarodnih organizacija, a povodom postupanja Republike Srbije u skladu sa ratifikovanim međunarodnim konvencijama. Istakao da se u Srbiji rad u parlamentarnom odboru razlikuje po tome što imaju model sjednice van sjedišta- organizovanje javnih slušanja po gradovima Srbije na neku od, u tom trenutku gorućih tema iz oblasti ljudskih prava koje tangiraju određenu kategoriju stanovništva, gdje građani mogu predstavnicima vlasti postavljati pitanja. Tim javnim slušanjima obezbjeđuje se direktan TV prenos i pokazale su se dobrim. Finansirane su od UNDP-a i OEBS-a. Na ovaj način su ukazivanjem od strane građana kroz javna slušanja u Odboru donosili zaključke kojim su uticali na mijenjanje loših normi i na taj način unapređivali zakonodavstvo. Svaka tri mjeseca resorno ministarstvo je dužno da putem izvještaja obavijesti šta je urađeno po pitanju zadatih zaključaka, što smatra dobrim modelom koji treba iskoristiti. Takođe, uspjeli su da kod UPR izvještavanja u timu bude jedan član iz Odbora.

U Parlamentu BJR Makedonije ustanovljena je Stalna anketna komisija za zaštitu sloboda i prava građana čiji su nalazi osnova za utvrđivanje odgovornosti nosilaca javnih funkcija. Druga bitna stvar koju je naglasio Trajčo Dimkov je da predsjedavajući Komisije pripada albanskoj opoziciji. 2010. su izglasali Zakon o zaštiti i sprečavanju diskriminacije pri čemu je formirana i državna komisija za zaštitu od diskriminacije.

Davor Vuletić iz Federacije B i H se interesovao za iskustva iz parlamenata regiona koliko se pridaje važnosti nadzoru po pitanju žalbi građana, i onih nakon presuda. Jedan broj učesnika Konferencije je istakao da imaju slične probleme na tu temu i svi su se složili da ombudsmeni imaju mogućnosti da utvrde da li je postupanje u suprotnosti ili saglasno sa ljudskim pravima i djeluju preporukama. Po riječima Vasilike Husi takav model je prihvaćen u Albaniji, to su prihvatili ministri koji reaguju na preporuke Ombudsmana i popravljaju situaciju.

Predstavnik Crne Gore, predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, dr Halil Duković je opisujući karakteristike rada Odbora za ljudska prava i slobode crnogorskog Parlamenta, iznio naša iskustva po kojima se ovo skupštinsko radno tijelo izdvojilo od drugih u parlamentima regiona, a to je donošenje plana rada Odbora svake godine i to na osnovu Izvještaja o napretku Evropske komisije o Crnoj Gori. Identifikovanjem problema na kojima je, po ocjeni Evropske komisije, potrebno raditi u cilju poboljšanja i unapređenja stanja, Odbor, uključujući plan rada Vlade CG, Parlamenta, formuliše buduće aktivnosti kroz svoje, Poslovníkom Skupštine utvrđene nadležnosti, prethodno ga šaljući radi davanja sugestija i predloga na veliki broj adresa i nakon toga razmatra uz široki konsenzus predstavnika Vlade CG, nezavisnih institucija, međunarodne zajednice sa sjedištem u Crnoj Gori, NVO-a, naravno, zajedno sa institucijom Ombudsmana.

Odbor ima veoma intenzivnu aktivnost u svim segmentima koji se odnose na ljudska prava, a njegov rad je apostrofirani i u Izvještaju Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2014. godinu, kao i u prethodnim godinama, u kojem se navodi: *“Parlamentarni Odbor za ljudska prava i slobode nastavio je da promovise ljudska prava tako što je nastavio da održava sjednice otvorene za javnost, uključujući saslušanja.”*

Odbor za ljudska prava i slobode u okviru nadzorne i kontrolne uloge Skupštine CG razmatra izvještaje koji nadležni državni organi i nezavisne institucije dostavljaju Skupštini saglasno obavezi utvrđenoj zakonom, čime se vrši redovna godišnja kontrola i nadzor nad radom organa državne uprave i nezavisnih institucija zaduženih za ljudska prava: Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, Izvještaj o radu i načinu raspodjele sredstava Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore, Izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture i Izvještaj o stanju zaštite ličnih podataka i stanju u oblasti pristupa informacijama.

Veoma često od nadležnih državnih organa zahtijeva dostavljanje informacija o realizaciji politika u oblasti ljudskih prava i sloboda.

Odbor je, u okviru kontrolne uloge Skupštine, tokom 2013. godine, održao tri kontrolna saslušanja i to:

-17. maj 2013. Kontrolno saslušanje Nacionalnog koordinatora ECRI-ja za Crnu Goru, pomoćnice ministra za ljudska i manjinska prava, na temu: “Poštovanje obaveza Crne Gore u dijelu preporuka datih u izvještaju ECRI-ja o Crnoj Gori, od februara 2012. godine”

-25. septembar 2013. Kontrolno saslušanje ministra rada i socijalnog staranja, koordinatora Koordinacionog odbora za praćenje realizacije Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno raseljenih lica, sa posebnim osvrtom na Kamp Konik I i II, na temu: „Realizacija Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno raseljenih lica, sa posebnim osvrtom na Kamp Konik I i II” i

-22. oktobar 2013. Kontrolno saslušanje ministra rada i socijalnog staranja na temu: „Implementacija Zaključka Skupštine Crne, donešenog povodom razmatranja Posebnog izvještaja Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore o stanju ljudskih prava mentalno oboljelih lica smještenih u ustanovama, a u kontekstu Izvještaja CPT-a (savjetodavno tijelo Savjeta Evrope) nakon posjete misije CPT-a Crnoj Gori, u februaru 2013. god.”

Predsjednik Odbora je smatrao važnim ukazati i na aktivnosti Odbora u organizovanju konsultativnih saslušanja o pojedinim pitanjima iz njegove nadležnosti pri čemu se izdvaja

Konsultativno saslušanje na temu: "Razmatranje modela organizacije, funkcionisanja i načina raspodjele sredstava Fonda za manjine" (15. decembar 2011.), kada je Odbor donio Odluku o formiranju Radne grupe za izradu akata o radu Fonda za manjine koja je imala zadatak da odredi: broj članova Upravnog odbora Fonda za manjine, postupak za izbor članova Upravnog odbora, kriterijume za izbor članova Upravnog odbora, mjerljive i objektivne kriterijume po kojima će se moći jasno utvrditi kvalitet projekata prilikom donošenja odluke o raspodjeli sredstava i model, mehanizme i kriterijume za praćenje i evaluaciju odobrenih projekata, a nakon toga Vlada Crne Gore je, koristeći i preporuke sadržane u Izvještaju o radu Radne grupe, pripremila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama.

Takođe, Planom aktivnosti Odbora za 2015. godinu, planirano je da se organizuje Konsultativno saslušanje na temu „Unapređenje rada Fonda za zapošljavanje i profesionalnu rehabilitaciju lica sa invaliditetom kroz poboljšanje zakonske regulative“ u saradnji sa nadležnim organima i civilnim sektorom, što će biti nastavak aktivnosti koju je Odbor organizovao održavanjem tematske sjednice u decembru 2014. na kojoj je, u okviru kontrolne uloge Parlamenta, u prisustvu predstavnika: Ministarstva finansija, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Zavoda za zapošljavanje, nevladinog sektora, kao i osobe sa invaliditetom koja je zaposlena po osnovu sredstava Fonda, razmotrio Informaciju o utrošku sredstava opredijeljenih Fondu za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom.

Takođe, u cilju jačanja kontrolne i nadzorne uloge Parlamenta svojim aktivnostima Odbor je značajnu pažnju posvetio implementaciji usvojenih zakona i održao osam javnih tribina, ostvarujući na taj način direktni kontakt sa građanima na lokalnom nivou. Među brojnim javnim tribinama koje su u početku realizovane u saradnji i uz pomoć Misije OEBS-a u Crnoj Gori, a kasnije samostalno na osnovu „Smjernica za organizaciju javnih tribina odbora Skupštine Crne Gore", koje je kreirala Misija OEBS-a u Crnoj Gori, izdvajaju se:

-27. septembra 2010. Javna tribina na temu: "Predlog Zakona o zaštitniku ljudskih prava i sloboda i primjena Zakona o zabrani diskriminacije", održana u Baru ;

-martu 2010. Javna tribina na temu: „Rad Odbora za ljudska prava i slobode, sa naglaskom na predstojeće donošenje Zakona o zaštiti od diskriminacije i Zakona o sprečavanju nasilja u porodici", održana u Bijelom Polju;

-28. februara 2011. Javna tribina na temu: "Prava djeteta-Implementacija Zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju i Zakona o zaštiti od nasilja u porodici", održana na Cetinju;

-30. septembra 2011. Javna tribina na temu: „Prava djeteta- Implementacija Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama“, održana u Kotoru;

-28. oktobra 2011. Javna tribina na temu: "Implementacija Zakona o zabrani diskriminacije", održana u Beranama;

-30. marta 2012. Javna tribina na temu: "Implementacija Zakona o zabrani diskriminacije", održana u Podgorici;

-1. juna 2012. Javna tribina na temu: „Implementacija Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom", održana u Nikšiću i

- 2. marta 2015. Javna tribina na temu: "Prava djeteta- hraniteljstvo", koju je Odbor realizovao u saradnji sa Predstavništvom UNICEF-a u Crnoj Gori u Herceg Novom.

U svom izlaganju Predsjednik Odbora je, u vezi sa djelotvornošću nadzorne funkcije Odbora za ljudska prava i slobode, istakao da se ona najbolje može prikazati na konkretnim primjerima iz rada Odbora. Ukazao je na nekoliko oblasti gdje je Odbor svojim djelovanjem kroz nadzornu ulogu značajno doprinio poboljšanju stanja:

- Položaj i ostvarivanje prava raseljenih i interno-raseljenih lica u Crnoj Gori su se iz godine u godinu poboljšavali, čemu je značajno doprinio i ovaj Odbor. Počev od posjete članova Odbora

za ljudska prava i slobode Kampu Konik I i II i održavanja sastanka sa predstavnicima Koordinacionog odbora za realizaciju aktivnosti Vlade u vezi s Akcionim planom trajnog rješavanja pitanja interno raseljenih lica koja borave u Kampu Konik I i II, predstavnicima institucija zaduženih za pitanja RL i IRL lica koja borave u Kampu Konik i predstavnicima međunarodne zajednice (3. jun 2011.), preko razmatranja Informacije o aktivnostima Vlade Crne Gore u vezi sa trajnim rješavanjem pitanja raseljenih i interno raseljenih lica koja borave u Kampu Konik I i II (27. jul 2011.) i razmatranja Izvještaja Evropske komisije za borbu protiv rasizma i netrpeljivosti Savjeta Evrope (ECRI) o Crnoj Gori (7. mart 2012.) do održavanja Kontrolnog saslušanja odgovornih lica iz izvršne vlasti (25. jun 2012.), Odbor je u kontinuitetu pratio stanje u ovoj oblasti i donosio zaključke kojima je obavezivao nadležne organe izvršne vlasti da preduzimaju dalje mjere na planu rješavanja statusa raseljenih i interno raseljenih lica u Crnoj Gori.

Takođe, Odbor je u skladu sa Planom aktivnosti za 2013. godinu, održao Kontrolno saslušanje Nacionalnog koordinatora ECRI-ja za Crnu Goru na temu: „Poštovanje obaveza Crne Gore u dijelu preporuka datih u Izvještaju ECRI-ja o Crnoj Gori, od februara 2012. “, s obzirom da je jedna od dvije ključne preporuke ECRI-ja bila da crnogorske vlasti, nakon pune i otvorene konsultacije sa ljudima na koje se to odnosi, pronađu standardni smještaj na raznim mjestima u gradu ili zemlji za stanovnike Konika pripadnike RAE populacije i da zatvore taj Kamp (17. maj 2013.).

Da bi na najbolji način ispratio stepen realizacije zaključaka Odbora za ljudska prava i slobode u ovoj konkretnoj oblasti, Odbor je održao i Kontrolno saslušanje Koordinatora Koordinacionog odbora za praćenje realizacije Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno raseljenih lica, sa posebnim osvrtom na Kamp Konik I i II, na temu: „Realizacija Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno raseljenih lica sa posebnim osvrtom na Kamp Konik I i II“ (25. septembar 2013.).

Tom prilikom zaključeno je da je zajedničkim djelovanjem svih nadležnih državnih organa Crne Gore, u saradnji sa državama porijekla raseljenih i interno-raseljenih lica, a uz pomoć i podršku međunarodne zajednice, ostvaren značajan napredak u ovoj oblasti, o čemu svjedoči i činjenica da je Parlamentarna skupština Savjeta Evrope Rezolucijom 2030, u januaru 2015. godine, prepoznajući napredak u unapređenju i promovisanju ljudskih prava, zatvorila monitoring proceduru u odnosu na Crnu Goru i otvorila post-monitoring dijalog koji bi mogao biti zaključen do kraja 2017. god., ukoliko Crna Gora ispuni zahtjeve koje Skupština smatra neophodnim. Takođe, PSSE je, prepoznajući napore Crne Gore na rješavanju statusa raseljenih i interno-raseljenih lica, Rezolucijom 2030 (2015) ukinula obavezu detaljnog praćenja ove oblasti.

Radi kontinuiteta aktivnosti u ovoj oblasti, a u cilju praćenja stanja, Odbor planira da, u skladu sa Planom aktivnosti za 2015. do kraja ove godine organizuje Kontrolno saslušanje Koordinatora Koordinacionog odbora za praćenje realizacije Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno raseljenih lica, sa posebnim osvrtom na Kamp Konik I i II, kako bi se upoznao sa postignutim u ovoj oblasti.

-Djelotvorna nadzorna uloga ovog Odbora može se prikazati i na primjeru razmatranja izvještaja Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama.

Odbor je u martu 2011. razmotrio prvi godišnji Izvještaj o radu Agencije za zaštitu ličnih podataka i stanju zaštite ličnih podataka u Crnoj Gori u 2010. god. Tom prilikom je ocijenjeno da stanje u oblasti zaštite ličnih podataka nije na zadovoljavajućem nivou. Odbor za ljudska prava i slobode podnio je Skupštini Izvještaj sa predlogom zaključka u 15 tačaka. Između ostalog predložio je da Skupština Crne Gore zahtijeva od Agencije da shodno Zakonu o zaštiti ličnih podataka podnese Skupštini posebni izvještaj o stanju zaštite ličnih podataka do 1. jula 2011. godine, sa pregledom sprovedenih aktivnosti na implementaciji Zakona i poboljšanju

stanja u oblasti zaštite ličnih podataka, čime bi se značajno doprinijelo prihvatanju standarda koji postoje u razvijenim demokratskim zemljama, kao i ispunjenju kriterijuma na putu ka Evropskoj uniji. Skupština Crne Gore je, na predlog Odbora za ljudska prava i slobode, donijela Zaključak kojim je obavezala Agenciju za zaštitu ličnih podataka da dostavi Poseban izvještaj kojim će informisati o aktivnostima preduzetim na poboljšanju stanja u oblasti zaštite ličnih podataka. Agencija je postupila po Zaključku Skupštine i dostavila Poseban izvještaj u kojem su sadržane informacije o realizovanim aktivnostima po svim tačkama Zaključka Skupštine Crne Gore. Tako je Odbor za ljudska prava i slobode, koristeći svoju nadzornu ulogu i mogućnost da predloži Skupštini da zahtijeva od Agencije dostavljanje posebnog izvještaja, podstakao Agenciju da preduzme brojne aktivnosti na poboljšanju stanja u ovoj oblasti. Razmatrajući godišnje izvještaje Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama Odbor je s pažnjom pratio stanje u ovoj oblasti, predlagao Skupštini donošenje određenih zaključaka kojima je od Agencije zahtijevano preduzimanje aktivnosti na poboljšanju stanja, čime je Odbor, putem nadzorne uloge, doprinio napretku u oblasti zaštite ličnih podataka.

-Takođe kod zaštite i unapređenja prava lica lišenih slobode, kao i na praćenju stanja u ustanovama za smještaj lica lišenih slobode i lica kojima je ograničeno kretanje.

Odbor za ljudska prava i slobode je u kontinuitetu pratio stanje u ovoj oblasti i doprinio njegovom poboljšanju, počevši od upoznavanja sa Preporukama koje je Komitet za sprečavanje mučenja i drugih oblika nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) uputio Crnoj Gori nakon posjete obavljene u septembru 2008. godine, zatim razmatranja Izvještaja ZIKS-a o preduzetim radnjama na osnovu Preporuka Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, sadržanih u Konačnom mišljenju iz marta 2010. godine, održavanja Kontrolnog saslušanja direktora Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, na temu "Aktivnosti ZIKS-a u vezi sa nalazima iz Analitičkog izvještaja Evropske komisije i Preporukama Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore sadržanim u Konačnom mišljenju iz marta 2010.", u junu 2011. godine, pa do razmatranja izvještaja i informacija o stanju u ustanovama za smještaj lica lišenih slobode i posjeta ovim ustanovama.

Zahvaljujući inicijativi Odbora za ljudska prava i slobode i zahtjevima za dostavljanje informacija i izvještaja o stanju u ustanovama u kojima su smještene lica lišena slobode, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda je pripremao i Odboru dostavljao na razmatranje informacije i izvještaje.

Odbor u okviru svoje kontrolne i nadzorne uloge u kontinuitetu vrši praćenje aktivnosti koje nadležni državni organi preduzimaju na poboljšanju položaja lica lišenih slobode u skladu sa Zaključkom Odbora kojim se osnažuju Preporuke Zaštitnika ljudskih prava i sloboda.

U tom pogledu, Odbor je razmotrio Poseban izvještaj o stanju jedinica Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode (*oktobar 2011. god.*), Izvještaj Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore kao Nacionalnog preventivnog mehanizma (NPM) o stanju u Istražnom zatvoru Podgorica (*jun 2013.*), Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2013. god. (*mart 2015.*) i Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. (*jul 2015.*).

Prilikom razmatranja navedenih Izvještaja Odbor je podržao preporuke Zaštitnika sadržane u izvještajima i upućene nadležnim subjektima, dodatno ih ojačao svojim Zaključcima, a kasnije pratio njihovu realizaciju. U tom pogledu, Odbor je zahtijevao od Uprave policije sačinjavanje i dostavljanje Informacije o postupanju Uprave policije po Preporukama Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore datim u Posebnom izvještaju o stanju prostorija Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode iz 2011. god. (*četvrta sjednica Odbora, 6. februar 2013.*) i Informacije o postupanju Uprave policije po Preporukama Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore datim u Posebnom izvještaju o stanju prostorija

Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode iz 2011. god. (16. sjednica Odbora, 25. septembar 2013.). Na sjednicama Odbora je učestvovao Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore/ili predstavnik Institucije pa je bio u prilici da se upozna sa svim aktivnostima Ministarstva unutrašnjih poslova- Uprave policije preduzetim na realizaciji Preporuka Zaštitnika, odnosno Zaključaka Odbora. Takođe, Zaštitniku je dostavljen detaljan Izvještaj o razmatranju Informacija o postupanju Uprave policije po preporukama Zaštitnika datim u Posebnom izvještaju o stanju prostorija Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode iz 2011. godine, tako da je na osnovu učešća na sjednicama Odbora i Izvještaja Odbora mogao pratiti stepen realizacije svojih preporuka.

Pored navedenih aktivnosti, Odbor za ljudska prava i slobode je organizovao posjetu Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija (novembar 2010.), Zatvoru u Bijelom Polju (februar 2014.) i Pritvorskoj jedinici Centra bezbjednosti u Podgorici (jul 2014.) na koje je pozvao i Zaštitnika ljudskih prava i sloboda kako bi se uvjerili u stanje u ovim ustanovama.

Analizom podataka sadržanih u izvještajima i informacijama dostavljenim Odboru za ljudska prava i slobode, kao i direktnim uvidom u stanje u ustanovama u kojima su smještene lica lišena slobode primjećuje se da je ostvaren značajan napredak, kako u uslovima za smještaj, tako i u odnosu službenika prema licima lišenim slobode. O tome svjedoči broj ispunjenih Preporuka Zaštitnika, kao i činjenica da se slučajevi torture pojavljuju kao pojedinačni i izolovani.

Zaključak je, po riječima Predsjednika Odbora, da se zajedničkim djelovanjem Odbora za ljudska prava i slobode i Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, uz spremnost svih institucija za ispunjavanje Preporuka Zaštitnika i Zaključaka Odbora, stanje u ovoj oblasti stalno poboljšavalo, a nadležni organi u kontinuitetu rade na daljem poboljšanju uslova.

- Imajući u vidu da je Zavod "Komanski most" javna ustanova za smještaj lica sa mentalnom ometenošću, Odbor za ljudska prava i slobode je, u okviru svoje nadzorne uloge, posebnu pažnju posvetio praćenju stanja u ovoj Ustanovi i sprovođenju aktivnosti u cilju unapređenja uslova.

Počevši od posjete članova Odbora za ljudska prava i slobode Zavodu "Komanski most" u oktobru 2010. održane u cilju realizacije Zaključka Odbora sa sjednica održanih u martu i aprilu 2010. kao i upoznavanja sa preduzetim radnjama na poboljšanju uslova u ovoj Ustanovi, Odbor je vršio kontinuirani monitoring nad stanjem u Zavodu, kao i ostalim institucijama tog karaktera. Pomenutim Zaključkom Odbor je prihvatio neophodnost sprovođenja svih Preporuka Ombudsmana u dijelu neposrednih nadležnosti JU Zavoda „Komanski most“ i ostalih srodnih institucija, kao i neophodnost sprovođenja preporuka CPT-a Savjeta Evrope.

Nakon posjete Odbor je zahtijevao od Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore da sačini Poseban izvještaj o stanju ljudskih prava mentalno oboljelih lica smještenih u ustanovama, što je Zaštitnik i učinio. U Izvještaju je bilo prikazano stanje u Zavodu „Komanski most“, Centru za obrazovanje i osposobljavanje „1. jun“ Podgorica, Dječijem domu „Mladost“ u Bijeloj i Specijalnoj bolnici za psihijatrijsko liječenje u Dobroti. Odbor je razmotrio Poseban izvještaj u aprilu 2011. godine, sačinio Izvještaj za Skupštinu sa Predlogom zaključka, a Skupština je isti usvojila, čime su obavezane nadležne institucije da rade na daljem poboljšanju stanja u ovim ustanovama.

Vršeci kontinuirani nadzor nad stanjem u Zavodu "Komanski most", Odbor je u julu 2011. razmotrio Informaciju u vezi sa nalazima iz Analitičkog izvještaja Evropske komisije o stanju u JU Zavod „Komanski most“ i Preporukama Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, a na sjednici je zaključeno da su brojni problemi u Zavodu riješeni, uz zajedničko djelovanje Vlade, resornog ministarstva, Odbora za ljudska prava i slobode, nevladinog sektora i medija. Takođe, ocijenjeno je da je neophodnost sprovođenja Preporuka Zaštitnika ljudskih prava i sloboda u

kojima su sadržane sve sugestije iz Izvještaja CPT-a, u dijelu neposrednih nadležnosti JU Zavod "Komanski most" ispoštovana i da se po Preporukama postupa.

U cilju kontinuiteta u praćenju stanja u ovoj oblasti, Odbor za ljudska prava i slobode je, u *oktobru 2013.* održao Kontrolno saslušanje ministra rada i socijalnog staranja na temu: "Implementacija Zaključka Skupštine Crne Gore („Službeni list CG“, broj 36/11) donešenog povodom razmatranja Posebnog izvještaja Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore o stanju ljudskih prava mentalno oboljelih lica smještenih u ustanovama, a u kontekstu Izvještaja CPT-a (Savjetodavno tijelo Savjeta Evrope) nakon posjete Misije CPT-a Crnoj Gori, u februaru 2013.“.

Zaključeno je da je najveći dio Preporuka Zaštitnika, sadržanih u Posebnom izvještaju o stanju ljudskih prava mentalno oboljelih lica smještenih u ustanovama ispoštovan i konstatovano je značajno poboljšanje uslova.

U *novembru 2014.* obilježeno je 38 godina postojanja i rada Zavoda „Komanski most“, a tim povodom je održana svečanost kojoj su prisustvovali i predstavnici Odbora za ljudska prava i slobode. Tom prilikom ocijenjeno je da su u ovoj Ustanovi stvoreni dobri uslovi života i rada, kao i da je mnogo urađeno na zaštiti i promociji prava korisnika. Zaključeno je da novi ambijent Zavoda pruža daleko veće mogućnosti za korisnike, a da su planovi za unapređenje Ustanove vrlo ambiciozni.

Komparativnom analizom današnjeg stanja u Zavodu „Komanski most“ sa stanjem u prethodnim godinama, nedvosmisleno se može zaključiti da je djelovanjem nadležnih organa, a uz konstantni monitoring i podršku Odbora za ljudska prava i slobode, došlo do izuzetnog unapređenja uslova u ovoj Ustanovi, koja danas može da se poredi sa najrazvijenijim ustanovama te vrste u svijetu. O tome svjedoči i ocjena specijalne savjetnice za prava osoba sa invaliditetom pri Stejt Dipartmentu, Džudit Hjuman, iznešena na sastanku sa predsjednikom ovog Odbora, održanom *7. oktobra 2015.*, da su uslovi u ovoj ustanovi bolji nego u sličnim ustanovama u nekim drugim državama.

U popodnevnoj raspravi bilo je riječi o antidiskriminacijskim zakonima i novinama u pravnim i sudskim sistemima regije u ovoj oblasti.

U raspravi na ovu temu izlaganje i učešće imali su i članovi Delegacije Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore.

Poslanik Rešad Sijarić je informisao učesnike Konferencije da je Skupština Crne Gore *27. jula 2010.* donijela sistemski Zakon o zabrani diskriminacije.

U Osnovnim odredbama Zakona utvrđen je predmet ovog Zakona, odnosno ostvarivanje zaštite u skladu sa ovim Zakonom, te je apostrofirano postojanje normi o zabrani diskriminacije u drugim zakonima kojima se uređuje ostvarivanje pojedinih prava.

Precizno definisanje samog pojma diskriminacije, kao i definisanje pojmova neposredne i posredne diskriminacije su polazne osnove i temelji ovog zakonskog teksta. Polazna osnova u samom koncipiranju definicija bili su međunarodni dokumenti i definisanje same diskriminacije u tim aktima (pogotovu član 1 Protokola 12 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, član 2 Direktive Savjeta 2000/43/EC i stav 6 Preporuke br.7 ECRI-ja)

Zakonom je i podsticanje na diskriminaciju okarakterisano kao diskriminacija. Zakonom se štiti i svaki/a savjesni/a građanin/građanka koji/a je prijavio/la slučaj diskriminacije ili u bilo kom svojstvu dao/la iskaz pred nadležnim organom u postupku u kojem se ispituje slučaj diskriminacije-zaštita od viktimizacije.

Posebne mjere i njihovo ograničeno trajanje uređeni su Ustavom, pa je polazeći od ovog ustavnog određenja, konkretno propisano ko su subjekti koji mogu uvesti te mjere. Na taj način, Zakon ima svrsishodnu normu, koja upućuje na konkretnu primjenu člana 8 st. 2 i 3 Ustava i time doprinosi razvijanju mehanizama zaštite od diskriminacije.

Imajući u vidu da se slučajevi diskriminacije mogu desiti i sa pristankom lica da bude

diskriminirano, ta voljnost i pristanak žrtve diskriminacije, ovim Zakonom, ne oslobađa odgovornosti lice koje vrši tu diskriminaciju ili podstiče na vršenje diskriminacije.

U Zakonu o zabrani diskriminacije iz 2010. bili su definisani i posebni oblici diskriminacije kao što su: uznemiravanje, mobing, segregacija, diskriminacija u korišćenju objekata i površina u javnoj upotrebi, diskriminacija u pružanju javnih usluga, diskriminacija po osnovu zdravstvenog stanja, diskriminacija po osnovu starosne dobi, politička diskriminacija, diskriminacija u oblasti vaspitanja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja, diskriminacija u oblasti rada, diskriminacija po osnovu vjere i uvjerenja, diskriminacija lica sa invaliditetom, diskriminacija po osnovu rodnog identiteta i seksualne orijentacije. Posebno je naglašen teži oblik diskriminacije koji treba da bude vodilja sudu prilikom odlučivanja o sankciji ili visini naknade štete.

Smisao izdvajanja pojedinih oblika diskriminacije jeste, prije svega, da označi i kvalifikuje one nedozvoljene akte koji se smatraju posebno opasnim za društvenu zajednicu i dopuni eventualne slučajeve moguće diskriminacije koji nijesu sadržani u posebnim zakonskim propisima.

Zakonom je propisano da svako ko smatra da je diskriminisan aktom, radnjom ili nepostupanjem organa i drugih pravnih i fizičkih lica može se obratiti pritužbom Zaštitniku.

Takođe, data je obaveza Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda da, u posebnom dijelu svog godišnjeg izvještaja, obavijesti Skupštinu Crne Gore o uočenim pojavama diskriminacije i preduzetim aktivnostima, kao i mogućnost podnošenja posebnog izvještaja o uočenim pojavama diskriminacije.

Da bi se kompletirao cjelokupni sistem za zaštitu od diskriminacije, pored zaštite koju pruža institucija Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda sa svojim nadležnostima i odgovarajućim mjerama, koje su imanentne tom institucionalnom obliku zaštite ljudskih prava i sloboda, uređena je i oblast sudske zaštite od diskriminacije. Veoma je važno istaći i da je teret dokazivanja da nije došlo do diskriminatornog ponašanja na teretu tuženoga/tužene, što predstavlja standard razvijenih demokratskih društava u borbi protiv diskriminatornog ponašanja. Uređen je postupak pred sudom, tužba, rok za podnošenje tužbe, podnošenje tužbe od strane drugih lica i obavještavanje Zaštitnika/ce.

Inspeksijski nadzor nad sprovođenjem ovog Zakona u odnosu na diskriminaciju u različitim oblastima vrše inspekcije nadležne za te oblasti (pružanja usluga, građevinarstva, zdravstva, prosvjete, rada i zapošljavanja, zaštite na radu, saobraćaja, turizma i dr.). Na ovaj način je jasno utvrđena uloga inspekcije u zaštiti od diskriminacije.

Zakonom je uvedena obaveza svih organa da vode posebnu evidenciju o slučajevima diskriminacije i da istu dostave Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda.

Data je obaveza Ministarstvu za ljudska i manjinska prava da u roku od šest mjeseci propiše formu i obrazac za vođenje evidencija svih slučajeva diskriminacije.

Zakonom su jasno definisani prekršaji koji se sankcionišu ovim Zakonom, s obzirom da su prekršaji u ostvarivanju pojedinih prava definisani drugim zakonima, a krivične odgovornosti definisane krivičnim zakonodavstvom.

Međutim, po riječima poslanika Sijarića, implementacija Zakona o zabrani diskriminacije ukazala je na potrebu za njegovim izmjenama i dopunama kako bi se obezbijedila potpuna i efikasna zaštita od diskriminacije.

Kaznene odredbe koje su bile sadržane u osnovnom Zakonu nijesu obezbjeđivale efikasnu zaštitu od diskriminacije te su pojačane i specificirane tako da su zapriječene visoke kazne za slučajeve počinjene diskriminacije.

Ukazala se potreba za uvođenjem novih, posebnih oblika diskriminacije, koji nijesu bili sadržani u drugim zakonskim propisima, a kojima se upućuje na one nedozvoljene akte koji se smatraju nedopustivim sa stanovišta moralnih standarda, a takođe, mogu predstavljati opasnost po društvenu zajednicu.

Implementacijom osnovnog zakona, ukazala se potreba preciziranja nadležnosti Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore kao institucionalnog mehanizma za zaštitu od diskriminacije. Norme kojima se određuje podnošenje tužbe za počinjenu diskriminaciju su, takođe, zahtijevale unaprijeđenu formu. Tadašnjim Zakonom nije bila uređena oblast "zaštitnih mjera" za počinjenu diskriminaciju, čime bi se obezbijedio efikasniji sistem zaštite od diskriminatornog ponašanja i prakse.

Posebni razlozi za izmjene i dopune Zakona o zabrani diskriminacije bili su i u potrebi usaglašavanja pojedinih odredbi Zakona sa odredbama prava EU, odnosno direktivama o jednakosti, koje su poslužile kao osnov zakonodavne intervencije. Naime, u svojim komentarima na zakonski tekst Evropska komisija je, kao glavni problem identifikovala neusklađenost definicije neposredne diskriminacije sa evropskim zakonodavstvom, zbog činjenice da ne postoji način da se opravda neposredna diskriminacija. Konačno, naprijed navedeni razlozi imaju dodatno utemeljenje u zahtjevima i potrebi usaglašavanja nacionalnih propisa sa normama na koje ukazuju izvještaji u postupku pristupanja Evropskoj uniji, kao i preporuke Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije o snaženju nacionalnog zakonodavstva u borbi protiv ovih pojava.

Tako je Skupština Crne Gore, imajući u vidu navedene potrebe za izmjenama Zakona, 26. marta 2014. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije, a glavne izmjene sadržane u Zakonu odnose se na:

- uvođenje promocije jednakosti kao veoma značajne aktivnosti u cilju prevencije diskriminacije,

- kao posebni oblici diskriminacije definisani su: seksualno uznemiravanje, rasna diskriminacija i govor mržnje, dok je mobing kao poseban oblik diskriminacije obrisan jer Zakon o zabrani zlostavljanja na radu koji je donesen 2011 godine formuliše generalnu zabranu zlostavljanja na radu, bez obzira na osnov za njegovo vršenje, pa je na ovaj način otklonjena nelogičnost dvostrukog definisanja istih pravnih pojmova i to na različit način.

- Definicija neposredne diskriminacije je izmijenjena na način što je brisan dio odredbe toga stava u dijelu kojim se opravdava neposredna diskriminacija, jer ne postoji standard kojim se opravdava direktna diskriminacija.

- Kako je diskriminacija lica po osnovu njihovog rodnog identiteta i seksualne orijentacije zabranjena Zakonom, a imajući u vidu da nacionalno zakonodavstvo ne sadrži definicije ovih pojmova, isti su definisani radi njihovog pravilnog razumijevanja.

- Proširena su i precizirana ovlašćenja Zaštitnika ljudskih prava i sloboda po pitanju diskriminacije, kako bi one bile preglednije, jasnije, konciznije i lakše primjenljive u praksi.

- Precizirana je i mogućnost podnošenja tužbe od strane drugih lica i situacija u kojoj je potreban pisani pristanak za podnošenje tužbe.

- Takođe, "testerima" se neposredno garantuje pravo na tužbu, tj. tužbu može podnijeti i lice u namjeri da neposredno provjeri primjenu pravila o zabrani diskriminacije.

- Utvrđeno je da se tužba u postupku pred sudom može podnijeti u roku od godinu dana od dana saznanja za učinjenu diskriminaciju, a najkasnije u roku od tri godine od dana učinjene diskriminacije.

- Propisano je vođenje evidencija od strane sudova, državnih tužilaštava, organa za prekršaje, organa nadležnog za policijske poslove i inspekcijских organa, kao i rokovi u kojima su ti organi dužni da dostavljaju evidencije Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Potreba donošenja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije uslovlila je i donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore u julu 2014. god.

Takođe je informisao da je u julu ove godine donešen novi Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, a osnovni razlog za njegovo donošenje se nalazio u potrebi usaglašavanja zakonskog okvira u unutrašnjem pravnom sistemu Crne Gore, kao i

međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima, odnosno, direktivima o jednakosti, a posebno sa Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom i sa Opcionim protokolom uz Konvenciju.

Na istoj sjednici Skupštine na kojoj je donešen Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, Skupština je, na predlog Odbora za ljudska prava i slobode, donijela Zaključak kojim je obavezala Vladu Crne Gore da:

1) uradi analizu svih propisa koji definišu prava osoba s invaliditetom u oblastima koje definiše Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima osoba s invaliditetom, a koje su obuhvaćene i Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, i to u oblastima: informacija i elektronskih komunikacija, saobraćaja, samostalnog života i života u zajednici, porodičnih i bračnih odnosa, zatim zakona koji definišu pravnu, poslovnu i procesnu sposobnost, kao i u oblastima: obrazovanja i stručnog osposobljavanja, zdravstvene zaštite, socijalne i dječije zaštite i adekvatnog životnog standarda i u oblasti političkog i javnog života;

2) u što kraćem roku pripremi predloge izmjena zakona iz oblasti saobraćaja, zdravstvene zaštite i socijalne i dječije zaštite, i

3) u svim fazama izrade navedenih propisa budu uključeni predstavnici organizacija lica sa invaliditetom i Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore.

Već su preduzeti koraci da se, u saradnji sa nevladinim organizacijama, svim resornim ministarstvima, predstavnicima Delegacije EU i predstavnicima EK, uradi sveobuhvatna analiza svih zakonskih propisa na koje se odnosi ili se može odnositi zaštita prava osoba sa invaliditetom, kako bi se postigla puna usklađenost standarda postavljenih ovim Zakonom sa svim drugim propisima. Tako je Odbor za ljudska prava i slobode, shodno Dopisu nadležnog Ministarstva za ljudska i manjinska prava, imenovao svog predstavnika u Radnoj grupi za izradu Analize usklađenosti pravnih propisa u unutrašnjem pravnom sistemu sa standardima sadržanim u Zakonu o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom.

Imajući u vidu da je Zakonom o zabrani diskriminacije propisano da Zaštitnik ljudskih prava i sloboda podnosi Skupštini Crne Gore, u okviru godišnjeg izvještaja, poseban dio izvještaja o sprovedenim aktivnostima na zaštiti od diskriminacije i promociji jednakosti, kao i da je Zakonom o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore propisano da poseban dio izvještaja kojim Zaštitnik obavještava Skupštinu o uočenim pojavama diskriminacije sadrži: ocjenu stanju u oblasti zaštite od diskriminacije, koja podrazumijeva ocjenu rada organa vlasti, pružalaca usluga i drugih lica, uočene propuste i preporuke za njihovo otklanjanje i analizu zakona, Odbor prilikom razmatranja ovih izvještaja posebnu pažnju posvećuje analizi stanja u oblasti zaštite od diskriminacije.

Prema podacima sadržanim u Izvještaju o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2014. godinu, koji je Odbor za ljudska prava i slobode razmotrio na sjednici u junu 2015. godine, u 2014. Zaštitnik je imao 54 pritužbe koje su se odnosile na diskriminaciju, od čega je riješeno 44 (81,48%), a 10 predmeta je prenešeno u 2015.god.

Pritužbe u radu odnosile su se na diskriminaciju po osnovu seksualne orijentacije (9), po osnovu nacionalne pripadnosti (8), po osnovu invaliditeta (7), po osnovu pretpostavljenog državljanstva i zdravstvenog stanja (17), mobing (5), po osnovu pola (3), po osnovu stečene stručne spreme (2), po osnovu starosne dobi (1) i uznemiravanja (2).

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode, dr Halil Duković se uključio u diskusiju na temu antidiskriminacionog ponašanja za pojedine ranjive i diskriminaciji najviše izložene grupe, LGBT populaciju ukazujući da je za napredak u ovoj oblasti najvažnija promjena svijesti građana a za to je potrebno vrijeme. Shodno tome, u Crnoj Gori su poboljšani uslovi za zaštitu od diskriminacije i ostvarivanje prava LGBT populaciji.

Na kraju, Borislav Bojić je rekao da je zadovoljan održanom Konferencijom na kojoj su se svi učesnici složili da se susreću sa istim ili sličnim problemima. Zahvalio je učesnicima

na predstavljenim iskustvima i ocijenio da je napravljen korak naprijed u nadzoru i da predstavljanje naučenih lekcija treba da doprinese razvijanju dobrih praksi u svim parlamentima.

Na završetku Treće regionalne konferencije predloženi su zaključci na koje je dat jedan broj amandmana i koji će, nakon usvajanja na sjednici Zajedničke komisije za ljudska prava PS B i H, naknadno biti dostavljeni učesnicima Konferencije.

SEKRETAR ODBORA

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

dr Halil Duković